

**Бобур номидаги Андижон вилояти ахборот-кутубхона маркази
Ахборот-библиография хизмати**

Бир аср ҳикояти

Библиографик обзор

Андижон -2022

*Коинот гултожи инсондир азал,
Ундадир энг олий тафаккур, амал.
У ҳатто тубанлик ичра ҳам танҳо,
Ё фалак, ижодинг бунча мукамал.*

А. Орипов

Халқимиз беғубор кулгини ғоят яхши кўради, самимий ҳазил-мутойибага ҳамиша ташна. Қанчадан – қанча қизиқчиларимиз ажойиб ҳангомалар яратишган, сон-саноксиз ичакузди латифаларимиз бор, номдор аскиячиларимиз тумонат давраларни гурра-гурра кулдириб, серзавқ қалбларга табассум улашадилар.

Ҳажвий адабиётимизнинг йирик ва истеъдодли вакили Неъмат Аминов 1937 йил 17 июлда Бухоро вилоятининг Ромитон туманида темирчи оиласида таваллуд топган. Ўрта мактабни тугатгандан сўнг Файзулла Хўжаев номидаги Бухоро педагогика олий билимгоҳининг тарих-филология факультетида таҳсил олади.

Неъмат Аминов аввал Бухоро вилояти радиоэшиттириш комитетида мухбир, сўнг Шўро армияси сафларида хизматда бўлди.

У 1973 йилда Тошкент “Муштум” ойнамасига ишга таклиф этилиб, ойнамада 1985 йилгача маъсул котиб бўлиб ишлайди. 1989 йилда “Шарқ юлдузи” ойнамасида бош муҳаррир ўринбосари, сўнгра эса “Муштум” ойнамасида бош муҳаррир лавозимида ишлаб келган.

Унинг дастлабки ҳажвияси 1965 йилда “Устоз, аълам?” номи билан “Муштум” ойнамасида босилиб чиққан. Адибнинг биринчи ҳикоялар тўплами “Икки пулик обрў” унга шуҳрат келтирди. Шундан кейин ҳажвчининг “Қирқ учинчи почча”, “Лабиховуз ҳандалари”, “Жигари тўкилди”, “Тилла табассумлар”, “Чинорлар кўшиғи”, “Елкасиз полвон”, “Ўғри мушукча”, “Қаҳқаҳа”, “Яллама ёрим”, “Чолболанинг эртаклари” китоблари босилиб чиқди.

Неъмат Аминов устозлари Ғафур Ғулом ва Саид Аҳмадлар сингари ўз ҳажвий ҳикояларини оғзаки ҳикоялаш санъати устаси ҳамдир.

Неъмат Аминовнинг адабиётга ҳиссаси ҳақида гапирганда унинг “Ёлғончи фаришталар” деб номланган йирик сатирик асари биринчи бўлиб тилга олинади. Асар яхлит бир мақсадга қаратилган “Елвизак” ва “Суварак” қиссаларидан иборат.

1987 йилда у ўзининг “Ёлғончи фаришталар” китоби учун Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг Ойбек номидаги Давлат мукофотига сазовор бўлган.

Неъмат Аминовнинг ҳикоялари рус, украин, белорус, тожик, туркман, озарбайжон, грузин тилларига таржима қилинган.

Ҳажвчи адиб Саид Аҳмад, Саъдулла Сиёев, Анвар Муқимов, Анвар Обиджонлар қаторидаги ноёб истеъдод соҳиби сифатида ўзбек адабиёти сатира ва юморини ривожлантиришда ўзининг муносиб ҳиссасини қўшди. Ана шу улкан хизматлари учун унга Ўзбекистон халқ ёзувчиси унвони берилган.

Неъмат Аминов. // Мирвалиев С. / Ўзбек адиблари. – Тошкент : Фан нашриёти, 1993. – Б. 167-168.

Неъмат Аминов 1976-83 йилларда “Елвизак” ва “Суварак” қиссалари асосида “Ёлғончи фаришталар ёхуд елвизакфеъл ва суваракмижоз Баширжон Зайнишев ҳаётидан” ҳажвий романини яратди. Унинг ҳажвчилик ижоди адабиётда

ўзига хос миллий бўёқларга бойлиги билан ажралиб туради. Ижодига хос халқчиллик “Бир аср ҳикояти” асарида яққол намоён бўлган. Аминов отасидан эшитган воқеалар ва ҳикматлар силсиласи асосида донишманд Шарқ кишисининг ажойиб образини яратди.

Неъмат Аминовнинг асарлари бир қанча хорижий тилларга таржима қилинган. Ҳажвчи 1999 йилда “Меҳнат шуҳрати” ордени билан мукофотланган.

Неъмат Аминов //Ўзбекистон миллий энциклопедияси. – Тошкент : Давлат илмий нашриёти, 2000. –Б. 271.

Неъмат Аминовнинг биринчи ёзган ҳажвияларига нима туртки бўлган эди?. Шўролар даврида подшоҳлар тез-тез алмашиб дабдабабоз, ваъдабоз, ёлғончи, порахўр раҳбарлар тахтга келган сари уларнинг оқаваси юқоридан қуйига оқавериб оддий фуқаро

таркибини бузиб юборарди.

Неъмат Аминов ўша йилларда уч-тўртта ҳажвия ёзиб “Муштум”га юборган эди, ярим йил ичида кетма-кет босилиб чиқди. “Муштум” муҳаррири, жамоат арбоби Иброҳим Раҳим Неъмат Аминовни Бухорога ишга чақириб олади в а у бир неча йил маънавият ва маърифат маркази раҳбари сифатида фаолият олиб борди.

Унинг ҳажвиялари шарқ эртаклари услубида ёзилган бўлса-да, улардаги воқеалар ҳаммага таниш замонавий, кулгили халқчил латифалардан иборат эди. Уни ўқиган бола дастлаб эرتак сифатида, вақт ўтиб улғайган сари, мазкур эртакларнинг асл мағзини чақиб, улардаги тарихий моҳиятга тушуна боради.

Абдулҳамид Абдуаҳад ўгли Ҳажвчининг виждони уйғоқ, ўзи таъмадан йироқ бўлиши керак : [Неъмат Аминов ҳақида] / Абдуаҳад Абдулҳамид ўгли //Маърифат. – 2002. – 3 авг.

Ўзбекистон халқ ёзувчиси Неъмат Аминовдан мерос бўлиб қолган асарлар тўғрисида ҳам айтиш шу фикрларни билдириш мумкин. Муаллиф қаламига мансуб ҳажвий романлар бугун мухлислар томонидан севиб ўқилмоқда. Унинг мақсади одамлар лабидан табассум излаш бўлди. Ҳар бир табассумни худди тилло топгандек ён дафтарига ёзиб борди, асраб-авайлади.

Неъмат Аминовнинг кўплаб асарлари собиқ тузум мафкураси адабиётни, адабий жараёни бевосита бошқариб турган бир пайтда яратилган. Муаллиф мураккаб шароитда жамиятнинг энг оғрикли

муаммоларини қаламга олди ва уларни ҳажв тиғи орқали маҳорат билан ифодалаб берди.

Адиб ҳаёт бўлганида 80 ёшини нишонлаётган бўларди. У киши яратган бадий асарлар бугун маънавиятимизга хизмат қилаётгани бежиз эмас.

Айни кунларда мамлакатимизнинг етакчи нашриётларида адибнинг бир қатор асарлари қайтадан нашр этишга тайёрланмоқда.

Ёзувчининг умри унинг китобларида, яратган мукамал образларида узоқ йиллар давом этади. Маҳорат билан яратилган асарлар йиллар синовидан беҳатар ўтади, адабиётимизнинг янги-янги авлодлари учун ҳам маънавий-маърифий ҳамроҳ бўлиб қолади.

*Адибнинг иккинчи умри:[Неъмат Аминовни хотирлаб]
//Ўзбекистон адабиёти ва санъати. – 2007. – 20 июл.*

Неъмат Аминов ўзининг сатирик жанрдаги “Елвизак” ва “Суварак” қиссалари билан кўп сонли китобхонлар қалбини забт этди. Ҳаётда турли тоифа кишилар учрайди. Уларнинг энг зўрлари, ибратлилари ҳақида бутун бошли қиссалар, романлар ёзилган. Аминовнинг қаҳрамони Баширжон Зайнишев-ҳаётда кам учрайдиган шахс. Баширжон асримизнинг 50-60 йилларида марказдан узоқроқ районда ишлаган, ўз замондошларидан тамоман фарқ қиладиган, ўта содда, ўрни келганда муғомбир, ҳаддан зиёд довдир киши бўлган. Мақсади-унинг салбий томонларидан беғараз кулиш, бу билан айрим одамларни шу хил ярамас хислатлардан муҳофаза қилиш.

Неъмат Аминов “Елвизак”нинг доврўғидан эсанкирамади, аксинча, китобхон ишончини оқлаш учун ғайрат билан ижод қила бошлади. Натижада “Елвизак”нинг давоми бўлмиш “Суварак” қиссаси яратилди. Бу асар севимли журналимиз “Ёшлик”да эълон қилиниб, ижобий маънодаги шов-шувларга сабаб бўлди. “Суварак”да ҳам асосий қаҳрамон Баширжон Зайнишев эди.

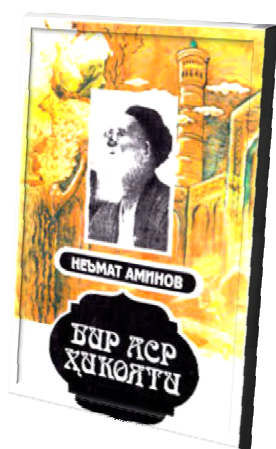
Қиссани ўқиганда, асар қаҳрамони Баширжон Зайнишевни суваракка қандай алоқаси бор, деб ўйлаб ўтирмайди. У бутун қилмиши, яшаш тарзи билан кўзмизга шу суваракнинг ўзгинаси бўлиб кўринади.

Неъмат Аминов ҳар иккала қиссани бирлаштириб “Ёлғончи фаришталар” деб атади. Дарҳақиқат, Баширжон энг охирида “ўз елкасидаги фаришталар”га, атрофидаги ҳамтовоқ ва ҳомийларига ҳам ишонмайди. Ёзувчи Баширжон образини чизаркан, бир зум бўлсин унинг елвизакфеълу суваракмижозлигини синчков назаридан қочирмайди, унинг қилмишларини изчил позицияда туриб, кескин фош этади. Булар-ёзувчи ниҳоятда ўткир кўз билан танлаган, ёрқин бўёқлар билан моҳирона чизиб берган бадий топилмалардир.

Бундай асар яратиш учун ёзувчида катта талант билан бирга фаол, курашчан виждони ҳам бўлмоғи керак. Неъмат Аминовнинг ана шу фазилатлари асар саҳифаларида яна бир бор ярқираб кўринади.

Кулгига маҳкум этиб // Аминов Н. Ёлғончи фаришталар Тошкент : Ғофур Ғулом нашриёти, 1983. – Б. 318-319.

Ҳажвий адабиётимиз ривожига улкан ҳисса қўшган устоз адиб, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Неъмат Аминов "Икки пуллик обрў" номли илк китоби биланоқ мухлислар эътиборини қозонган экан. Унинг "Ёлғончи фаришталар" ҳажвий романи ўзбек адабиётида ўзига хос воқеа бўлди. Адибнинг "Қаҳқаҳа" сайланмаси, "Бир аср ҳикояти" асари ҳам ўқувчилар томонидан илқ кутиб олинди. Сермахсул ижодкор ҳажвий ҳикоялар, роман ва қиссалар яратиш билан бирга Мольернинг "Сохта оқсуфк", Дерфашнинг "Тирқиш", Сергей Михалковнинг "Думалоқ хат", Гориннинг "Сен киму мен ким?" каби комедиялари, Чехов, Зоценко, Азиз Несин каби ёзувчиларнинг ҳажвий ҳикояларини ўзбек тилига маҳорат билан таржима қилди.

Адибдан қолган бебаҳо мерос-сара асарлар адабиётимизнинг ютуғи ҳисобланади. Унинг умри асарларида давом этаверади.

Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон айтганидек, *иймонли инсон эди Неъмат ака. У киши халолликнинг нодир намунасидир. Хатто салбий қаҳрамонларни ҳам худди кўнглини авайлаётгандек ҳақоратомузликдан йироқлашиб таърифлар эди. Унинг халоллик билан тутган қалами асло титрамади...*

Айизов, А. Устоз меҳри :[умр ибрати] / Абдулла Айизов // Ўзбекистон адабиёти ва санъати. – 2017. – 14 июль

"Оққан дарё оқаверади", дейди халқимиз. Бухоро ҳам қадим, ҳам навқирон ўлка. Унинг бешигида улғайган зотлар жаҳон тамаддунига улкан ҳисса қўшишган. Уларнинг номлари нафақат бизнинг юртимизда, балки бутун жаҳонга маълум ва машҳурдир.

Неъмат Аминов улуғ зотлар улғайган замин фарзанди. Шу маънода у ҳазрат боболарнинг меросларидан баҳра олган, руҳ олган, қувват олган ижодкордир.

Ҳажвий асарлар кўп. Улар инсонни кулдиради. Неъмат Аминовнинг ҳажвий асарларида ҳикмат мужассам. У одамларни шунчаки кулдирмайди, ўша кулги замирида ҳам бир ўғит ётганини тушуниш мумкин.

Неъмат Аминов адабиётимизнинг уўплаб намоёндалари билан ҳамнафас, ҳамфикр бўлиб яшаган. Яхшиликлар қилган, яхшиликлар кўрган. Ўзбекистон халқ ёзувчиси Саид Аҳмад устоз сифатида Неъмат Аминовни ҳар доим қўллаб-қувватлагани, китобалри нашри масаласида кўмакчи бўлган, уни ҳамиша дуо қилиб юрган.

Устоз Абдулла Орипов шундай деган экан: *"Неъмат Аминовнинг бир кўзида кулги, бир кўзида эса қайғу бор эди". Шундай экан Неъмат Аминовнинг истеъдодига тан бермаслик мумкин эмас"...*

Мажид Ғайрат Ҳамиша эслаймиз Неъмат Аминни :[умр ибрати] / Ғайрат Мажид // Ўзбекистон адабиёти ва санъати. – 2021. – 24 сент.

Адабиётлари

1. Аминов, Н. Яллама ёрим : [ҳикоялар, ҳажвиялар, эртаклар, интермедиялар] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Ёш гвардия, 1988. –192 б.
2. Аминов, Н. Чинорлар қўшиғи : [ҳикоя ва ҳажвиялар] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Ёш гвардия, 1983. –176 б.

3. Аминов, Н. Тилло табассумлар : [ҳикоя ва ҳажвияла] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Ёш гвардия, 1977. –176 б.
4. Аминов, Н. Лабиховуз ҳандалари : [ҳажвий ҳикоялар] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Ёш гвардия, 1973. – 95 б.
5. Аминов, Н. Қаҳқаҳа : [қиссалар ва ҳикоялар] / Неъмат Аминов.- Тошкент : Адабиёт ва санъат нашриёти, 1987. – 352 б.
6. Аминов, Н. Қитиғи ўлмаган қиз : [ҳикоялар, табассум учқунлари] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Шарқ, 1994. –112 б.
7. Аминов, Н. Бир аср ҳикояти : [темирчидан қолган тиллолар] / Неъмат Аминов. – Тошкент : Ўзбекистон, 1995. – 70 б.

*Тузувчи: АББ -Ўлкашунослик сектори
мудири Солиева Д.*